

життя, навколишню дійсність, з її особистих роздумів про творчість та оточуючих. Щоденники дають змогу краще зрозуміти ту епоху, в якій жила та формувалася О. Кобилянська, в яких умовах доводилося їй жити. Та з її щоденників постає вона сама, незнана для усіх натура.

Джерела та література

1. Кобилянська О. Ю. Слова зворушеного серця. Автобіографії. Київ: Дніпро, 1982. С. 197–206.
2. Агеева В. Жіночий простір: феміністичний дискурс українського модернізму. Київ: Факт, 2008. 360 с.
3. Богачевська М. Дума України жіночого роду. Київ: Воскресіння, 1993. 100 с.
4. Вознюк В. О. Про Ольгу Кобилянську: нові матеріали, роздуми, знахідки. Київ: Дніпро, 1983. 184 с.
5. Гентош Л., Кісь О. Гендерний підхід: історія, культура, суспільство. Львів: ВНТЛ-Класика, 2003. 250 с.
6. Гнатчук О. О. Кобилянська і жіночий рух на Буковині. *Науковий вісник Чернівецького університету*. 1999. Вип. 58, 59. С. 100–105.
7. Кобилецький Ю. Буковинська краса: (літ.-біогр. нарис про О. Кобилянську). Київ; Харків: Укр. держ. вид-во, 1944. 31 с.
8. Кобилянська О. Ю. Слова зворушеного серця. Листи. Київ: Дніпро, 1982. С. 223–296.
9. Луців Л. Ю. Ольга Кобилянська: в 100-річчя її народин. Нью-Йорк: Свобода, 1965. 72 с.
10. Павлишин М. Ольга Кобилянська: прочитання. Харків: Акта, 2008. 360 с.
11. Русова С. Наші визначні жінки: літ. характеристики-силуети. Коломия, 1934. 86 с.
12. Кобилянська О. Ю. Слова зворушеного серця. Статті та спогади. Київ: Дніпро, 1982. С. 299–319.
13. Кобилянська О. Ю. Слова зворушеного серця: щоденники, автобіографії, листи, статті та спогади. Київ: Дніпро, 1982. 359 с.
14. Кобилянська О. Ю. Слова зворушеного серця. Щоденники. Київ: Дніпро, 1982. С. 17–197.

Зайцев Володимир

ПОЛІТИКА РАДЯНСЬКОЇ ВЛАДИ ЩОДО ЄВАНГЕЛЬСЬКОГО РУХУ В УКРАЇНІ У СЕРЕДИНІ 40-х – СЕРЕДИНІ 60-х рр. ХХ ст.

Анотація. У статті на основі наукової літератури, законодавчих, особових джерел проаналізовано особливості політики радянської влади відносно євангельського руху. Було визначено, що конституційні гарантії свободи віросповідання на тлі жорсткої антирелігійної політики уряду СРСР мали формальний характер і не відповідали дійсності.

Ключові слова: євангельський рух, пропаганда, релігійна громада, політика, кодекс.

Abstract. In the article, on the basis of scientific literature, legislative and personal sources, the peculiarities of the policy of the Soviet authorities in relation to the evangelical movement are analyzed. It was determined that the constitutional guarantees of freedom of religion, against the backdrop of the USSR government's harsh anti-religious policies, were formal in nature and untrue.

Keywords: evangelical movement, propaganda, religious community, politics, code.

На зламі епох: післявоєнного десятиріччя відбудови – останньої декади культу особистості «отця народів» та оманливого потепління – хрущовської «відлиги», у вирі історії повстає доля євангельського руху. Це унікальне

явище, відбиток складних суспільно-релігійних процесів у радянському соціумі, незважаючи на всі складнощі суспільно-політичної ситуації, поширювалося та розвивалося, вдосконалюючи принципи релігійної спільноти, зберегло християнські цінності для нащадків.

Мета статті полягає у комплексному висвітленні політики радянської влади відносно евангельського руху з середині 40-х до середині 60-х рр. ХХ ст. та аналізі трагічної дійсності на тлі декларованих владою принципів свободи віросповідання.

«Сталінська» конституція 1936 р. гарантувала свободу совісті, віросповідання, свободу друку, свободу зібрань, богослужінь, проведення культурно-просвітницьких масових заходів, утворення об'єднань та спілок, захист особистих прав, власності та особистої таємниці [6, 310–311]. Насправді всі ці пункти були грубо порушені представниками влади, органами МВС та КДБ.

Християни не мали можливості отримувати вищу освіту, були обмежені у працевлаштуванні. Потерпали від утисків, переслідувань, репресій, конфіскацій, позбавлення батьківських прав, позбавлення волі, тортур та фізичної розправи. За ст. 135, незалежно від віросповідання, кожний громадянин міг висувати свою кандидатуру на посаду депутата всіх рівнів. Згідно зі ст. 141, організації та об'єднання також мали право висувати своїх кандидатів для представлення своїх інтересів у органах влади [6, 312–313]. Але реальною реакцією радянського уряду на діяльність та ініціативи релігійних громад, їхніх окремих представників були переслідування, репресії та фізичне знищення. До сьогодні залишається остаточно невизначеною кількість жертв репресивної політики радянської влади. Каральні органи приховували справжню кількість своїх злочинів. Про це свідчать мимовільні учасники цих трагічних подій. Зокрема О. І. Солженіцин, який відбував покарання у виправно-трудовах таборих у 1945–1953 рр., пише: «Христиан было множество, этапы и могильники, этапы и могильники, – кто сочтёт эти миллионы? Они погибли безвестно, освещая, как свеча, только в самой близи от себя. Это были лучшие христиане России...» [9, 97].

На тлі питання про виживання серед християн навіть не йшлося про політичну діяльність. Всі приклади, коли посадовці-атеїсти ставали християнами, свідчать про неминучі наслідки: позбавлення посади, судовий розгляд, покарання, конфіскація майна тощо [8]. Задовго до досліджуваного періоду постановою ЦВК та Раднаркому РРФСР 1929 р. «Про релігійні об'єднання» заборонялися: благодійна, комерційна, освітня, оздоровча та просвітницька діяльність; участь священнослужителів у навчальному процесі закладів освіти; діяльність керівника громади обмежувалася ареалом мешкання її членів. Скликання релігійних з'їздів та рад мало бути узгоджено з відповідними контролюючими державними установами. Постановою визначено умови оренди й користування власними храмами й молитовними будинками, тобто власну нерухомість громади мали орендувати у держави. Органи влади могли позбавити оренди, визнати церковну споруду

історичною пам'яткою та обмежити її експлуатацію. Постанова зобов'язувала у річний термін зареєструватися всім релігійним громадам за місцем розташування. Незареєстрована релігійна організація була зачиненою з наслідками, вказаними у постанові [7]. За рішенням контролюючих органів, церква могла бути позбавлена реєстрації з усіма відповідними наслідками. Насправді, християни в умовах комуністичної диктатури були б задоволені, якби влада дотримувалася принаймні цих суворих постанов і обмежень. Але реальність була значно жорстокішою, а «архіпелаг ГУЛАГ» систематично поповнювався новими поселенцями.

Кримінальний кодекс УРСР в редакції 1949 р. лише поглиблював прірву непорозуміння між державою та віруючими. До контрреволюційних злочинів радянське «правосуддя» зараховує релігійну діяльність, звинувачуючи у посяганні на робітничо-селянську владу, у шпигунстві, підриві безпеки та зраді батьківщини. Покарання: позбавлення волі, розстріл, конфіскація майна, висилання до віддалених районів Сибіру членів родини зрадника батьківщини. Розповсюдження євангельського вчення, запрошення до богослужінь, зокрема неофіційних (якщо у реєстрації було відмовлено), розцінювалися як агітація та пропаганда проти радянського строю та каралися позбавленням волі. Транспортування та розповсюдження християнської літератури розглядалися як співучасть у контрабанді. Викладання релігійного віровчення неповнолітнім, звичайні релігійні практики, богослужіння, просвітництво, взаємодопомога, користування релігійною літературою розцінювалися як кримінальні злочини [5, 16–31].

Поширеною практикою було зловживання владою, службовим становищем, використання неправдивих доносів, фальсифікація судових справ працівниками. А коли рідні та одновірці засуджених зверталися з проханням про перегляд справ, вони були звинувачені у наклепі й ганьбі радянського правосуддя. Яскравим прикладом може бути розгін та арешт делегації віруючих, які домогалися зустрічі з урядом СРСР в Москві у 1966 р. [1, 81].

Записка Відділу пропаганди й агітації ЦК КПРС «О недостатках научно-атеистической пропаганды» від 12 вересня 1958 р. ілюструє справжню політику влади відносно євангельського руху періоду «відлиги». Занадто оманливими видалися сподівання амністованих після смерті Сталіна та засудження культу особистості. Незабаром уряд М. Хрущова оголосив непримиренну боротьбу «залишкам релігійного мракобісся». Секретна директива до керівництва республік СРСР була зосереджена на подоланні суттєвих «недоліків» у роботі «пропагандистської машини» [3]. Черговий документ свідчить про розгортання цілеспрямованої антирелігійної боротьби, для реалізації якої були використані всі адміністративні ресурси. Наукові інституції, ЗМІ, ВНЗ, видавництва та армія пропагандистів активно долучилися до дискредитації церкви та віри [11].

Отже, радянська влада реалізовувала політику знищення євангельського руху шляхом обмеження діяльності та маргіналізації церков, втручання у внутрішні справи християнських громад, позбавлення християн

основних громадянських прав. Комуністичні ідеологи боролися проти громадян, які могли бути дуже корисними для суспільства та держави, утримуючи армію вчених-атеїстів, лекторів, пропагандистів, шпигунів, слідчих та ін. Радянський уряд розглядав християн як гальма прогресу, як зайвий елемент у побудові соціалізму. Однак репресивна політика була майстерно прихована від світової громадськості та виправдана перед власним населенням ідеєю боротьби з залишками «ворожих елементів» буржуазії.

Джерела та література

1. Винс Н. Рубежи детства. Автобиография. Elkhart: Russian Gospel Ministries. 2000. 175 с.
2. Законодательство о религиозных культах: сборник материалов и документов / под общ. ред. В. А. Куроедова и А. С. Панкратова. Москва. Юридическая литература, 1971. 336 с.
3. Записка Отдела пропаганды и агитации ЦК КПСС по союзным республикам «О недостатках научно-атеистической пропаганды» г. Москва 12 сентября 1958 г. URL: <https://rusoir.ru/03print/03print-02/03print-02-239/>
4. Информация Отдела пропаганды и агитации ЦК КПСС по союзным республикам в ЦК КПСС о мероприятиях по усилению научно-атеистической пропаганды г. Москва 29 ноября 1958 г. URL: <https://rusoir.ru/03print/03print-02/03print-02-241/>
5. Кримінальний кодекс УРСР 1927 р. (в редакції 1949 р.). URL: <https://www.twirpx.com/file/2126134/>
6. Конституция Союза Советских Социалистических Республик от 5 декабря 1936 года. URL: <http://www.hist.msu.ru/ER/Etext/cnst1936.htm>
7. Постановление ВЦИК и Совнаркома РСФСР от 8 апреля 1929 года «О религиозных объединениях». URL: <http://docs.cntd.ru/document/9055640>
8. Райчинец А. В. Воздвигнутые Богом. Одесса: Духовное возрождение. 2010. 147 с.
9. Солженицын А. Малое собрание сочинений: в 7-ми т. Москва: ИНКОМ НВ, 1991. Т. 6. 431 с.
10. Уголовный кодекс РСФСР от 27 октября 1960 г. URL: <http://pravo.levonevsky.org/kodeksru/uk/19601027/index02.htm>
11. Франчук В. И. Пробуждение: от центра Одессы до окраин России. Одесса: «Симэкс-принт», 2011. 712 с.
12. Цорн Вальдемар. Листая памяти страницы. Корнталь: Свет на Востоке, 2005. 176 с.